

عنوان مقاله:

تبیین تاثیرات نهاد اجتماعی-اقتصادی وقف بر سازمان فضایی شهر (نمونه موردی: شهر مشهد در عصر صفوی)

محل انتشار:

ماهنامه باغ نظر، دوره 18، شماره 102 (سال: 1400)

تعداد صفحات اصل مقاله: 18

نویسندگان:

محمد حسین کاظمی اندریان - پژوهشگر دکتری شهرسازی اسلامی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز،
ایران

احد نژاد ابراهیمی - دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

خلاصه مقاله:

بیان مساله: نهاد وقف تحت تاثیر وجود بارگاه ملکوتی حضرت رضا (ع) نقشی جدی در سازمان فضایی شهر مشهد در ادوار مختلف به خصوص عصر صفوی داشته است لیکن، این موضوع به دلیل دشواری در بازنمایی سازمان فضایی شهری اعصار گذشته کمتر بررسی شده است. اهداف پژوهش: پژوهش حاضر قصد دارد با بازنمایی سازمان فضایی شهری در عصر صفوی و بررسی موقوفات شهر مشهد در این دوره، به تبیین تاثیرات نهاد اجتماعی-اقتصادی وقف بر سازمان فضایی شهر بپردازد. روش پژوهش: ابتدا با استفاده از نقشه ها، اسناد و کتب تاریخی نقشه سازمان فضایی شهری مشهد در عصر صفوی ترسیم شده و در گام بعد با بررسی منابع و وقفنامه های تاریخی، ۴۵ موقوفه قابل شناسایی در نقشه جانمایی و در نهایت موقعیت این موقوفات در نسبت با سازمان فضایی شهری تحلیل شد. نتیجه گیری: نتیجه نشان می دهد مهمترین تغییرات وقف پایه شهر مشهد در عصر صفوی احداث خیابان اصلی به نام «چهارباغ(خیابان)»، «میدان (صحن) عتیق» و دو دروازه بالاخیابان و پایین خیابان است. سازمان شهری شامل فضاهای شهری، شبکه معابر اصلی شهر، کانون های فعالیت، منظر و نشانه های شهری، اندام های طبیعی، ساخت اجتماعی-فرهنگی و ساخت سیاسی-امنیتی را به طور جدی توسط تغییرات وقف پایه دگرگون شده است. تغییرات وقف پایه ضمن حفظ ارتباط ارگانیک با ساختار کهن، ساختار شمالی-جنوبی شهر را به راستای شرقی-غربی تغییر می دهد و کانون های فعالیت و عناصر شاخص مقیاس شهری و فراشهری از قبیل کاربری های آموزشی، مذهبی، بهداشتی، اقامتی و تجاری (که عمدتاً وقف بوده اند) را در این محور سامان می دهد. این تغییرات دسترسی حرم مطهر به دو دروازه جدید و ارگ حکومتی را تسهیل کرده و دو کریدور بصری منحصر به فرد با چهار نشانه شاخص ایجاد می کند.

کلمات کلیدی:

وقف، صفویه، سازمان فضایی، خیابان، چهارباغ، فضای شهری

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1324194>

